

בטוח. אך האם נדע לנצח גם גאווותנות

לאומית ואת פרחי הארס של שוביניזם

לאומני. שיהיו שזורים בזרי הנצחון...

בסיפורו של יעקב לינד (יעקוב לנדווירט) שפורסם בשנת 1949 בארבעה המשלים בשבועון אשמורת, והמתאר היבט בלתי-מקובל של מלחמת-השחרור, כותב הגיבור במכתב הסיום שלו:

"רוצה אני לענות לשאלה ששאלת במכתבך מה-15 בספטמבר: האמנם מאמין אני באמת-ובתמים בשלום עלי-אדמות... ואת טוענת כנגדי, שהפאציפיזם שלי הוא כשר-שחר בימינו ובמקומנו. מה אשיב? אמנם אינני מאמין באמת-ובתמים בשלום עלי-אדמות, אבל אני מאמין בדחיפה הטראגית הקיימת בתוכנו — לשאוף בלי-הרהר אל השלום הזה.

"ואשר לטענה השניה: מאז יום-ההצמאות והכרתן של המעצמות בריבונותנו (שאנו קודים לבצרה הלכה-למעשה) הנונו אומה ככל האומות. מעמד זה של שוה-בין-שווים טומן בחובו מסקנות לא רק מדיניות. את הערבים ננצח, בזאת אני בטוח. אך האם נדע לנצח גם גאווותנות לאומית ואת פרחי-הארס של שוביניזם לאומני, שיהיו שזורים בתוך זרי-הנצחון — דבר זה תלוי בכושרם של מנהיגינו לפתור את הבעיות הכלכליות.

"כי השוביניזם רובץ לפתחה של מצוקה כלכלית. נזכר-נא את תקופות-הביניים שגין מלחמה למלחמה באירופה. ונזכור נא את הסכנה הטמונה בעזרה כספית וכלכלית, שמדינות זרות מציעות ביד כה נדיבה כביכול.

"מכתב-אבהה רצתי לכתוב לך, ענתוף והסתבכתי בהרהורים על מדיניות, שלא תהיה להם כל שייכות לאושרנו בעתיד, לחיינו שיהיו חוויה משותפת גדולה במוסיקה ובאמנות. או שמא כן ישפיעו היראהים אלה...? אני מסיים להיום. שלחות לך אלף ברכות.

שלך חנוך.
"תוספת: עם שובי מההתקפה מחר בבוקר אכתוב לך שוב. ח.
"אולם חנוך אדגר מאלניק לא חזר עוד מההתקפה על מבצר עיראק-סואידן ולא הוסיף עוד לכתוב מכתבים."

גרמני שישב כשנים 7—1933 בארץ-ישראל (עסק אז בגרות ובאריזות-פנים) ואחר-כך למד ציור וגרפיקה ב"לונדון, ובשנים 45—1939 שוב עשה בארץ-ישראל כקצין-מדעיין בריטי. ב"שנים 49—1945 שימש מתורגמן במשר-פטיניר-נבר..."

אלא שוולפגאנג הילדסהיימר לא היה בדיוק עובר-אורח בארץ-ישראל. הוא עלה ארצה עם בני משפחתו. שנימונו על מייסדי החברה לייצור מרגרינה ב"ב. עשר השנים שהילדסהיימר העביר בארץ-ישראל בולטים בתוך יצירותיו. ב"עיקר באופן בו הוא מביא את האגדה רה החיובית אל תוך המיבנים של הדומה להביע בסוף שנות הארבעים ובראשית החמישים.

אם ליתול את סיפורו מיבחו 1970, שראה-אור בעברית, או כמה מתסכיתיו אשר שודרו בארץ במיסגרת התוכנית המסך עולה, הרי שאין ספק, בדבבי האופן שבו היה מתקבל עלידי "קברניטי האר-בות". אלה היו מטיחים בו, כי המרה-השחורה של יצירותיו אינה תואמת לאווי-רה החיובית שהיה על סופרים צעירים להביע בסוף שנות הארבעים ובראשית החמישים.

בסתיח של סיפורו מיבחו 1970 הוא כותב: "כאותה עיר של גרמניה בה התגוררתי אז, מעלעל הייתי לעתים ב"לילה כספר הטלפונים. ספר זה ערכו מובל, כמובן, אבל חורג הוא מן הצד התועלתית המהור. לאמיתו של דבר הרי זה ספר שאין לו זמן לכמה, מלא יגדוש עובדות על גדותיו. לעולם אין הוא פורץ אל תחום ההשערה, ועם זאת הרי גם כאן אפשר לקרוא סיפור שלם בין השורות...".

ואכן, הילדסהיימר מביא סיפור שלם בין השורות, שלא היה מתקבל אצל הפוליטי-רוקים של ספרות הפלמי".
גיבורו של הסיפור מיבחו 1970 עוסק בעניינים אשר בשנות הארבעים התחמי-שם סופרים לא עסקו בהם (והם החלו לעסוק בהם רק לאחר שנסעו לאירופה ולארצות-הברית ואימצו מודלים לחיקוי): תיאור נפש-פועלת, המעבירה זמנה בחיג טלפונים לאנשים בלתי ידועים. סיפור של כמה עמודים, עם איכות איפיון גבו-הה, אשר במהלכה הופך המספר, או הנפש-הפועלת, לנדרף. כפי תיאורו של הילדסהיימר: "מיום המחרת הולאה שור כעץ הייתי קלוק כל אימת שהרמתי את השפופרת. כלילה שלאחר-כך לא טיל-פנתי, וכיום המחרתיים כאו שני עובדי-דואר להגיד לי שהמלפח שלי מקולקל, שהם כאים לתקנו. כן עשו, ואחרי התיקון היתה לו צורה אחרת לגמרי. לא הייתי

לא ניזקקו לתיאורים המאוד-ריאליסטיים של צעיר, שהתעלה עליהם בכישרונו.

הילדסהיימר

בספר-היסוד של המבקר הבריטי הגודע מרטין אסלין, תיאטרון האבסורד, מצוי פרק המוקדש לסופר ולמחאי גרמני בשם וולפגאנג הילדסהיימר. כותב עליו אסלין: "וולפגאנג הילדסהיימר (יליד שנת 1916), אחד מראשוני הדור-מפורנים הגרמניים שהחלו לפעול עם



וולפגאנג הילדסהיימר קצין מודיעין בריטי

דימויים של תיאטרון האבסורד, העביר את שנות המלחמה העולמית בגלות בגרמניה, והינו עד עצם היום אורה ישראלי..."

הילדסהיימר, שהינו בבחינת אלמוני לחלוטין בספרות הישראלית, למרות חשי-בותו הרבה ביצירה הגרמנית, זכה עד היום לפרסם סיפור אחד בעברית — מיבחו 1970... במיקבך של תרגומי-כתבי-העת קשת ציין עורכו, אהרון אמיר: וולפגאנג הילדסהיימר הוא סופר

* מרטין אסלין — תיאטרון האבסורד; הוצאת דאבלדיי; 365 עמודים (כריכה רכה).
** קשת — מבחר תרגומים; עורך: אהרון אמיר; הוצאת מסדה, 430 עמודים (כריכה רכה).

ליגד מביא עוד פרק נעלם ממלחמת-השחרור, את גירסתו שלו לטוהר-הנשק, את סיפורם של חיילים יהודים, אשר בשמם של הערכים הנעלים של דור תש"ח, "אנסו פאטמה". הוא מתאר כך: "התראתי. שלושה שבועות בבית-החולים צבאי הספיקו. חזרתי שוב ליהודתי. יוסף עדיין פה וגם שימקן. באר ומשולם אל"ף חזרו מהחרג-נדיא. הם לא יגעו עוד בשום פאטמה עד סוף ימיהם. העגלה הכמומטת הזאת צווחה כמו כרוזיה — מספר באר בלשון עניינית. אבל איזה גוף, בחי, כמו שלג ראשון על מדרות הלכנו... האדם הוא רק אדם — אמר לי באר אתמול בערב, בשעת עישון פיגריה. וזה האמת הפשוטה. וכי איך כפיו, שישמש ככות הוא חיות? — שאלתי. אני מבין, שאתה אדיום — קיבלתי בתשובה. חיות, זה כשארם מתגלגל כפרא על מזרנו ואינו יכול להרדם מרוב הזיות. חיות זה כשארם אונם את עצמו, ואפשר להקיא כששני נכרים מתנשקים. אבל לשעם עם פאטמה קבמונת — מה פה חיות? אם היא רוצה? וכי מנין יכולה נערה כזאת לרעת מה היא רוצה? כשכיל זה אנחנו פה, הגברים, כשכיל לומר לה. ומלבד זה — אני הייתי כל הזמן כשכיל אחר של הגזעים — מתמוגג באר, כאילו השביע הלצה מוצלחת. באר — קראתי ברוזה — אתה חזיר. איננו חיים בג'ה-גל, אלא בעולם תרבותי..."

ליגד מביא עוד היבטים בלתי-מקובלים לדור תש"ח, כמו: "לייזר מצא פיניון דמשקאי עם קישוטים ערביים על הניצב. מטי טען שהוא ראה לראשונה. פרצה מריבה ואגרופים התנופפו באוויר. למטי זכ רם מן החוטם, סביב עינו הצטייר 'פנמי' ואת הפניון החרים מנחם, תוך ענה שזה 'שלל-איוב' ויש למסור אותו למסר המתאים...". הלוחמים מצויים במ צב של עייפות נפשית ומתח כתוצאה מקרבות: "מה, אכפת לי — משיב באר. בין כה וכה אין כל טעם בחיים כאלה. איני זוכר כבר מתי הרחתי בפע האחרונה ריח אשה, מתי מיששתי שד או מרת...". החיות אינן מנועות את אשר שוחקת לה המלחמה: "שימקן איננו עוד ורף לא מנחם. הם לא חזרו מסירה. היחידה מצטמקת. אמנם לא כקצב נראה-לעין, כי אין פנאי לערוך מספרים וערבי-יוכרו. תתאבל האומה אחרים, תחבר נאומי-נהי, תקים מצבות. כאן אין פנאי. מנחם נפל נקוב בצורר המבונות יריה. יאת זה הביא לנו המדע, מבונות-יריה ומרגמות...".

לקראת סיום החלק הרביעי של הסיפור מספר ליגד את סיפורו של חנוך מאלניק מול מצודת עיראק סואידן: "כצלב-הות מדקרת כבואת המצודה לפני טי-נינו בלילות. נפצירימון מאירים אותה מדי-פעם למשך כמה דקות. הם מאירים גם את הככש — את קיה-הספר כינינו לבינה. הכלבים המצרים התחפרו שם בצפרניים ובשניים, כפי שלא עשו מאז נבעה ג. — משמע ניסים את הפרשנות האבסורדית שלה. אבל אלהים בעצמו יצטרך לרחם עליהם, אם פעם נחצה את הככש... הכרה לנו להצות את הדרך, ענה, להצות שדה-מקשים ולעבור מטר של כדורים; השאר הוא משחק-ילדים. כל העניין הוא לכבוש את המצודה. להם יש תותחים, כלי-נשק קלים וכבדים. אבל גם לנו יש. כולנו מעורבים במישהו. ללא אפשרות להתחרט. המפסיד הולך במישרין לשכי, לבית-החולים או לשמים. המנצח — יוכל להשתכר בקוניאק של האויב, לעשן סיגריות משוכחות ולהמם בשוכה-זנחת ובמצפון שקט את כרסו באור השמר. איש לא יותר על התענוגות התמימים האלה..."

מונוגו המלחמה של חנוך מאלניק, דרך עטו של ליגד, מתקרב לסיומו: "אך, מה יהא על החייל שנפל חלל, ואשר גודו יצא מנצח? מה יעשה אחרי פטי-רת הציבור, אשר בשמו הסכים להחליף בישהון-שליחים באר-ביטחון של בניות עתיד? יש רגעים שבהם צעות ועולות שאלות כאלו בלי משים. ואין אדם שואל שאלות אלו, חלילה, כדי להכפיח לעצמו כפאוטה במלכות-השמים או זו עלי-דפנה..."

שאלות אלה של דור שלם. שאל מהגר צעיר בשם יעקב ליגד (לנדווירט). שהגיע עד-זדות-הקרב של תש"ח ונימלט מהם לארצות הים, מפני שלא קיבל במדי-נת ישראל הצעירה את התשובות על שאלותיו, תהיותיו ותיקותיו.

בשרות-הקטל, בין אם היתה המריבה על קצה זקנו של הנביא או על אלפי פרסאות-מרוכפות של ארמה פוריה. ה"הכרעה נפלה ביום גבר על גבר; עין תחת עין ורץ תחת שן. וכל דרך אחרת לא תתואר ולא תיאמן כי תספר. ולפיכך שריר ותקין, שיש מות בלתי-צפוי ובל-תי-ראוי ואגדת-הגבורה מספיה להתקיים. שאילמלא כן, היינו נאלצים להפוך על פיהו את כל עולמנו המחשבתי ולברוק את כל הכרעה במכונת ההרשעה שלנו. ולהפיכות כאלו של כל הממדים, לא יסכון עולמנו. עדיין לא. בתקופה זו של שפע מורת-רוח, בציביליזציה המאובקת והרועה, לוחם האדם הקטן, המרוכא, על חיים נוחים יותר. הוא לוחם בשם הסיסי-מה של שוויון-זכויות, שנכנסה לאיפנה



יעקב לינד מה יאה על החייל שנפל וגדודו ניצח

מאז המהפכה הצרפתית. אין זה נכון שהמנהיגים מרוקים את עמיהם. הם רק משתדלים, שיפרקו את המתח שנצטבר אל מעבר לגבולות. כי ברור, שאיש אינו נשבה מרצונו הוא, ושכל בריא-גוף ואי-חביב מנשק הולכים לעמדות. וזהו ההת-לה. הוא אינו אשם, זה החייל רונפלד, או מה שמו. וגם מחמד אינו אשם. הגרמנים קשורים כמסירות גבוהות יותר, כמיומני המוככים המולות, וכפך שמוטב קיומנו עם מדינה מאשר בלעדיה..."

האופן בו כרך ליגד את החייל רונפלד ביחד עם מחמד, שאינם אשמים, ניתן לבחינה ליד תיאורי מחמד של נתן ש"ם, המשמש כבשר-תחתים למען שמירת ילדי-תנובה בחיים. וכך עומדים תיאוריו של ליגד במיבחו הזמן, בעוד שיצירות תש"ח של נתן וחבריו לעט טובעות ביוון המצולה של דיו הספרות. מלחמת-השחרור של יעקב ליגד היא ריאליסטית עשרת מונים מאשר הריאליזם הסוציאליסטי נוסח שחם ושות': "אך כל אלה אינם אלא היהודים מן העבר. כי ההווה אחר הוא: מוריק-ש, שלוש פע' מים כיום כולייכוף ותיקוה שבממצאי השבע תוכה לחופשה. ההווה פירושו מכות-יריות. סורים בארמת-הפקר, חום, זבובים, אבק, וכלבים מולוכים... וחלום היציאה לחופשה בתל-אביב, חופשה עמו-סת הזיות בנוסח: "אמנם אין לי בה נפש חיה. אבל תל-אביב עיר גדולה היא — אומרים — בעיר גדולה אין זה בולט כל-כך, שהאדם נלמד. ניסים עיצו אותי לפני אהותו. הכטיח לי. הם בחורים המורים, התימנים, טובי-לב. ואולי יש לאהותו חדר משלה. יש אמורים שהאובה בנאלית. ויש אומרים שהיא נשגבה ואלו-הית...". אצל השחמים המגדים והברטובים למיניהם לא תמצא דמות של ניסים, אם מצוי פירוש של דמות הרי שהמדובר בסמרטוט. וכוונתי לתיאורים בעלי נוסח גזעני כפי שמתאר חנוך ברטוב את

לוחמי מלחמת השחרור. יעקב ליגד מביא קציר של שיחת-חיילים במועדון החיילים תיבת נוח: "לוגמים לנימה של גוון והשיחה מת-גלגלת להאה. על מה? למשל, על כך שנשייה בלי ג'או משעממת עדימות, וההאיפנה הצרפתית היא יוצאת-דופן עד-זוועה, ישמנות-הכשר קטנות פה עד ש"ש אפשר למות, והשמאירקים גסים, שישט גיעי-נפש, והאמריקאים מתהלים ומת-פארים, והגרמנים הם יקחים, והצברים אמנם הצופים, אבל בריאים, וכולם ביחד — יהודים, ערבים ואגלים — הם מינופת אחת..."